

GLUTEENITTOMIEN PUITAVIEN PELTOKAS- VIEN TUOTANNON LAATUKÄSIKIRJA

Satafood Kehittämisyhdistys ry
2018

Sisällys

1 Termit ja määritelmät.....	3
2 Tilan perustiedot	3
3 Johdanto	3
3.1 Käytössäni olevat ohjeet ja oppaat:.....	4
4 Tilan toiminnan kuvaus.....	4
5 Yhteistyökumppanit	5
5.1 Tilani toimintaan olennaisesti vaikuttavat tekijät	6
5.2 Gluteenittomien puitavien peltokasvien tuotannolle olennaisten toimijoiden tarpeiden ja odotusten ymmärtäminen	9
5.3 Kuvaus siitä laajuudesta, jossa tätä laatujärjestelmää sovelletaan	10
5.4 Laatujärjestelmä ja siihen sisältyvät toiminnot	10
6 Tuottajan sitoutuminen gluteenittomaan tuotantotapaan	10
6.1 Yhteistyö.....	10
6.2 Gluteenittoman tuotannon pääperiaatteet (=laatupolitiikka).....	10
7 Toiminnan suunnittelu	12
7.1 Viljelyyn liittyvien riskien huomioiminen ja niiden hallintakeinojen suunnittelu	12
8 Gluteenittomien puitavien peltokasvien tuotannon laatua tukevat muut toimenpiteet	13
8.1 Viljelijän erityisosaaminen kehittäminen.....	13
8.2 Avoin tiedottaminen ja viestintä osapuolten välillä	14
8.3 Asiakirjat ja merkinnät, jotka toimivat näyttönä vaatimusten täyttymisestä	14
9 Viljelyn suunnittelu.....	15
9.1 Viljan toimittaminen ostajalle.....	15
9.2 Hylättyjen erien käsittely	15
10 Sadon laadun ja viljelytoimenpiteiden onnistumisen arviointi	15
10.1 Ostajan asettamien sopimusehtojen täytyminen	15
10.2 Viljelytoimenpiteiden laadun arviointi	15
11 Toiminnan kehittäminen	16
11.1 Poikkeavat tilanteet ja korjaavat toimenpiteet	16

LIITTEET:

Liite 1. Gluteenittoman viljelyn vaiheet

1 Termit ja määritelmät

- Gluteeni = vehnän, ohran ja rukiin sisältämä varastoproteiini.
- Keliakia = viljojen sisältämä gluteeni aiheuttaa tulehdusreaktion ohutsuolessa tuhoten suolinukan. Keliakia on elinikäinen ja sen ainoa hoito on täysin gluteeniton ruokavalio.
- Vilja-allergia = yliherkkyys viljan valkuaisaineita eli proteiineja kohtaan. Allergia voi olla hengen vaarallinen ja johtaa anafylaksiaan ja jopa kuolemaan. Eri asia kuin keliakia. Allergiasta voi parantua, esim. lapsuusiän allergiat usein helpottavat aikuisena.
- Gluteeniherkkyys = henkilö reagoi gluteenipitoisiin tuotteisiin vatsaoireilla. Gluteenia ei tarvitse erityisesti vältellä, vaan ruokavalio koostetaan oireiden sietokyvyn mukaan (vrt. laktoosi intoleranssi).
- Erittäin vähägluteeninen = tuote saa sisältää gluteenia enintään 100 mg/kg (<100 ppm).
- Gluteeniton = tuote saa sisältää gluteenia enintään 20 mg/kg (<20 ppm).
- Luontaisesti gluteeniton = luontaisesti gluteenittomia viljoja ovat muun muassa riisi, hirssi, tattari ja maissi sekä puhdaskaura.
- Puhdaskaura = kaura on tuotettu ja prosessoitu siten, ettei sen joukkoon ei ole päätyneet missään vaiheessa gluteenipitoisia viljoja (ohra, ruis, vehnä).

2 Tilan perustiedot

Maatalousyrityksen nimi:	
Yhteystiedot:	
Mitä kasvilajeja tilasi tuottaa?	
Muu tilalla harjoitettava toiminta:	

3 Johdanto

Uusi elintarvikelaki (23/2006) tuli voimaan 1.3.2006. Lain nojalla on annettu Maa- ja metsätalousministeriön **asetus elintarvikkeiden alkutuotannon elintarvikehygieniasta asetettavista vaatimuksista (1368/2011)**. Asetuksessa säädetään alkutuotantopaikan rakenteellisista ja toiminnallisista vaatimuksista, alkutuotannon tuotteita ja niiden käsittelyä koskevista vaatimuksista, alkutuotannossa käytettävän veden laatuvaatimuksista, alkutuotannon toimijan omavalvonnan kuvauksesta ja kirjapidosta, alkutuotantopaikalta lähtevistä alkutuotannon tuotteista annettavista tiedoista sekä alkutuotannon tuotteiden kuljetuksesta pois alkutuotantopaikalta. Asetuksen vaatimukset viljatila täyttää tyyppillisesti ilman erillisiä toimenpiteitä, tilan toiminnasta muodostuvan kirjallisen materiaalin avulla,

Ver 3.0 21.1.2019 (korvaa 18.06.2018 laaditun version)

jota muodostuu käytetyistä tuotantopanoksista, viljavuusanalyysiestä, tuhoeläintorjunnan toimenpiteistä ja lohkokirjanpidosta. Kasvintuotanto-, marja- ja eläintilojen on huomioitava toiminnassaan edellä mainittua laajemmat vaatimukset.

Tämän laatukäsikirjan tarkoituksena on toimia helppotajuisena mallina siitä, miten tila voi laatia ase-tuksen vaatimaa omavalvonnan kuvausta täydentävän laatukäsikirjan. Sitä voivat käyttää ja soveltaa vähäisin muutoksin omassa tuotannossaan puitavia gluteenittomia peltokasveja tuottavat tilat. Erityisesti sen on ajateltu hyödyttävän erikoiskasvien, kuten puhdaskauran tai muiden gluteenittomien viljelykasvien tuottajia, joiden on ymmärrettävä ja hallittava toimintansa riskikohdat gluteenittomassa tuotannossa.

Myös viljakaupassa suuntaus tulee vastaisuudessa enenevässä määrin olemaan, että erikoisviljelykasvien tuottaja pystyy osoittamaan, millaisilla toimenpiteillä hän on varmistanut sadon gluteenittomuuden. Täyttämällä tämän käsikirjan kohdat ajatuksella ja huolellisesti, muodostuu tilakohtainen laadunhallinnan kuvaus, joka täyttää pienin sisäisiä auditointeja ja johdon katselmusta koskevin lisäksi myös sertifioitujen toimintajärjestelmien vaatimukset.

Tämä laatukäsikirja on laadittu mukaillen ISO 9001:2015 standardin vaatimuksia. Ohje on sovellettu valmistavaa teollisuutta kevyemmäksi, huomioiden alkutuotannon toimintaympäristön erityispiirteet. Tämän käsikirjan pääotsikoiden numerointi vastaa ISO 9001 standardin numerointia.

Tätä käsikirjaa tukee Satafood Kehittämisyhdistys ry:n laatima puhdaskauran viljelyohje. Lisäksi toiminnan tukena voi hyödyntää ohjeistusta maataloustuotannon kirjaamisvaatimuksista, sekä VYR ohjeita jotka opastavat alan hyvien toimintatapojen mukaisiin menettelyihin näytteenotossa ja puitavien peltokasvien tuotannossa.

3.1 Käytössäni olevat ohjeet ja oppaat:

- Puhdaskauran viljelyohje on käytössäni Kyllä EI
- VYR ohje: Puitavien peltokasvien hyvät tuotanto- ja varastointitavat Kyllä EI
(http://www.vyr.fi/document/1/283/60b8619/33c6_upload_837bdfp_puitavien_peltokasvien_hyvät_tuotanto_ja_vara.pdf)
- VYR ohje näytteenotosta on käytössäni Kyllä EI
(http://www.vyr.fi/document/1/79/037ba18/oppaat_395f22f_Nytteenotto_final.pdf)
- Maaseutuvirasto, Elintarviketurvallisuusvirasto ja Turvallisuus- ja kemikaalivirasto, 2018. Maataloustuotannon kirjaamisvaatimukset Kyllä EI
(http://www.mavi.fi/fi/oppaat-ja-lomakkeet/viljeliija/Documents/Maataloustuotannon_kirjaamisvaatimukset_2018.pdf)

4 Tilan toiminnan kuvaus

Tilalla tuotetaan gluteenittomia puitavia peltokasveja varmistaen, että sato on elintarvikekelpoista ja ostajan vaatimusten mukaista.

Monien gluteenittomien viljelykasvien, kuten myös puhdaskauran tuottaminen perustuu sopimusviljelyyn ja tila sitoutuu toimittamaan tuottamansa sadon sopimusehtojen mukaisesti ostajalle. Esimerkiksi puhdaskauran sopimus- ja hankintaehdot vaihtelevat viljan ostajien välillä.

5 Yhteistyökumppanit

Seuraaviin kohtiin kirjatut asiat kuvaavat oman tilani toimintaan keskeisesti liittyvät yhteistyötahot. Alla on kuvattu keskeiset tuotantopanosten toimittajat ja sadon ostajat, jotka ovat gluteenittomien puitavien peltokasvien tuotantoketjussa merkittävässä roolissa kaikissa viljelyn vaiheissa.

A) Tuotantopanosten toimittajat:

Tuotantopanos	Keneltä ostat kyseisen tuotantopanoksen
Kylvösiemen	
Lannoitteet	
Kasvinsuojeluaineet	
Koneet ja laitteet (joilla teet tällä hetkellä viljelytoimet) Oma/vieras	
Viljan kuivaus (oma/rahti)	
Varastointi (oma/muualla)	
Urakoitsija(t) (jos teetät rahtityötä)	
Kuljetusliike	

B) Satoni ostajat

Sadon laatu	Kenelle myyt sadon
Gluteenittomuuden vaatimukset täyttävä sato	
Gluteenittomaan tuotantoon <u>sopimaton</u> sato (laatu muutoin elintarvikkeeksi sopiva)	
Sato, joka ei täytä elintarvikekelpoisuuden vaatimuksia	
Sato, joka ei kelpaa edes rehuksi (DON pitoisuus liian suuri)	

C) Muut toimijat tai yhteistyökumppanit gluteenittomassa tuotantoketjussa

Toimija/Taho	Minkälaista yhteistyötä teet toimijan kanssa
Peltotarkastajat (gluteenittomaan sopimustuotantoon liittyen)	
Asiatuntijoiden / ostajien koulutus & oppaat	
LUKE	
MTK	
Kunnan maaseutuelinkeino viranomainen	
Pro Agria	
Maa- ja analyysipalvelut (SeiLab, Hortilab, Eurofins, KVVY, Evira, Hankkija, Avena, Viljava)	

5.1 Tilani toimintaan olennaisesti vaikuttavat tekijät

Tässä laatukäsikirjan kohdassa kuvataan niitä tilan toimintaan vaikuttavia tekijöitä, jotka liittyvät ulkopuolisiin asioihin ja joilla voi olla suotuisa tai epäedullinen vaikutus toimintaan tai kannattavuuteen. Viljelykasvien tuotanto on vahvasti luonnonolosuhteista riippuvaista. Puitavien peltokasvien kohdalla luonnon olosuhteisiin on hankala vaikuttaa maan kunnan hoitoa lukuun ottamatta.

Alla on käsitelty joitakin sellaisia viljelyyn keskeisesti vaikuttavia tekijöitä, jotka voivat muodostaa riskin sadon onnistumiselle. Käsitellyt asiat ovat sellaisia, joiden epäsuotuisia vaikutuksia voidaan pyrkiä hallitsemaan tai pienentämään tilalla käytettävissä olevin keinoin.

SOPIMUS:	Onko sinulla mahdollisuus tehdä sopimus maantieteellisesti lähimmän ostajan kanssa gluteenittomasta sadostasi?
TILAN SIJAINTIIN LIITTYVÄT RISKIT:	Etäisyys ostajaan: Miten suureksi rahti sadon ostajan luo muodostuu?
Esim. tulvariski, riista, linnut, liikenne, lähipeltojen viljelykasvit,	Maantieteellisen sijainnin asettamat haasteet sopimustuotannolle: Vaikuttaako maalaji tai tilan ja/tai peltojen sijainti epäedullisesti gluteenittomien kasvien tuotantoon?

Ver 3.0 21.1.2019 (korvaa 18.06.2018 laaditun version)

oman viljelykierron mahdollisuudet jne?	
SOPIMUSVILJELYN MAHDOLLISUUDET:	Onko sinun mahdollista kasvattaa viljelyalaa sopimusmäärän mahdollisesti kasvaessa? Mahdollisuudet viljelykierron kehittämiseen?
OSTAJAT:	Satosi mahdolliset ostajat, onko heitä vain yksi vai useita?
	Millaisia tuotantoehtoja ostaja on sopimusehdoissa asettanut?
	Vaatiiko ostaja tilaasi laatimaan toimintajärjestelmän?
	Miten osoitat sadon vaatimusten mukaisuuden (esim. ennakkonäytteellä)?
OSTAJAAN LIITTYVÄT RISKIT:	Ostaako ostaja myös sadon, joka ei täytä gluteenittomuus vaatimusta?
	Voitko toimittaa sadon haluamasi ajankohtana?
	Uskotko sopimussyhteistyön jatkuvan myös tulevaisuudessa haluamassasi laajuudessa?
OSTAJAAN LIITTYVÄT MAHDOLLISUUDET:	Mahdollisuuteni kasvattaa sopimusmäärää?
	Järjestääkö ostaja koulutustilaisuuksia tai onko sillä tarjota oppaita tai ohjeita sopimustuottajilleen?
TUOTTO-ODOTUS:	Tarjoaako sadon ostaja erilaisia malleja hinnoitteluun?

Ver 3.0 21.1.2019 (korvaa 18.06.2018 laaditun version)

KUSTANNUSRISKIT:	Pystytkö ennakoimaan sadosta saamasi hinnan?
	Saatko sadosta kilpailukykyisen tuoton?
	Mitä tapahtuu, jos sopimusmääräsi ei täyty?
MAHDOLLISUUDET:	Mitä kustannusrakennetta kehittäviä mahdollisuuksia näet tuotannossasi?

Seuraavissa kohdissa käsitellään tilasi sisäisiä tekijöitä, joilla on merkitystä tilan kykyyn tuottaa gluteenitonta satoa.

HENKILÖSTÖ JA LAITTEET:	Montako osaavaa työntekijää tilallasi on aktiivisesti työssä? Mitä teet jos keskeinen kone tai laite hajoaa kesken viljelykauden eikä välitön korjaus ole mahdollinen?
HENKILÖSTÖ- JA LAITERISKIT:	Hätätilanteessa, mistä saat apua?
HENKILÖSTÖÖN LIITTYVÄT MAHDOLLISUUDET:	Onko tilallasi jatkuvuutta?
	Millaista osaamista ja pätevyyttä jatkajilla on erikoiskasvien viljelyyn?
SADON LAADUN VARMISTAMINEN:	Miten varmistat ostosiemenen puhtauden ja minne talletat vakuustodistuksen?
	Millaisilla viljelytoimenpiteillä varmistat sadon gluteenittomuuden ja muun laadun (<i>viljelykierto, kasvilajivalinta, laitteiden puhtaus, kitkentä, ennakkonäyte</i>)?

Ver 3.0 21.1.2019 (korvaa 18.06.2018 laaditun version)

LAADUN VARMISTAMISEEN LIITTYVÄT RISKIT:	Miten otat edustavan näytteen sadosta? (kts. VYR ohje)
	Kirjaatko tekemäsi toimenpiteet? Jos, niin minne?
	Varmistatko sertifioidun siemenen puhtauden ennen kylvöä? Miten?
LAADUN VARMISTAMISEEN LIITTYVÄT MAHDOLLISUUKSET:	Miten varmistut sadon kelpoisuudesta ennen toimittamista?
	Millaisia toimenpiteitä voit tarvittaessa tehdä satosi laadun parantamiseksi (<i>lajittelu, kuivaus tms.</i>)?

5.2 Gluteenittomien puitavien peltokasvien tuotannolle olennaisten toimijoiden tarpeiden ja odotusten ymmärtäminen

Tässä käsikirjan kohdassa kuvataan gluteenittoman satoni kannalta olennaiset tahot, joilla voi olla erityisiä vaatimuksia, toiveita ja odotuksia liittyen satoon tai maatalan toimintaan. Lainsäädännön ja viranomaisten vaatimusten lisäksi nämä asiat on huomioitava tuottaessani gluteenittomia puitavia peltokasveja.

Olennaiset toimijat:	Toimijan keskeisimmät vaatimukset ja odotukset:
Viljelijä(t) ja/tai osakkaat	Tilan tuotannon kannattavuus ja tehokkuus. Laadukkaan ja kelpoisuusvaatimukset täyttävän gluteenittoman sadon tuottaminen.
Sadon ostajat	Tarpeisiin nähden riittävä määrä laadukasta, elintarvikekelpoista gluteenitonta satoa. Luotettavat ja pitkäaikaiset kumppanuudet mm. viljelysopimusten kautta.
Viranomaiset: - maaseutuvirasto - ELY-keskukset - kunnat - Evira	Ympäristön suojelu, lupaehtojen ja EU-tukien myöntämisperusteiden täyttyminen, lakisääteisten velvoitteiden täyttyminen.

5.3 Kuvaus siitä laajuudesta, jossa tätä laatujärjestelmää sovelletaan

Tätä laatukäsikirjaa voidaan soveltaa kokonaisuudessaan kaikessa gluteenittomien puitavien peltokasvien tuotannossa aina siihen asti kun sato on toimitettu ostajalle.

Ohje on laadittu mukailen ISO 9001:2015 vaatimuksia. Ohjeessa on huomioitu alkutuotannon toimintaympäristön erityispiirteet. Standardin esittämät vaatimukset johdon katselmuksesta ja sisäisistä auditoinneista jätetään tässä käsikirjassa velvoitettujen toimenpiteiden ulkopuolelle.

Viljelyn auditointi, eli oman toiminnan vaatimustenmukaisuuden arviointi voidaan katsoa suoriteksi gluteenittoman tuotannon osalta silloin kun ostaja järjestää tilalla viljelytarkastuksen. Lisäksi muiden viljelytoimenpiteiden ehtojen mukaisuutta valvotaan viranomaisen suorittamalla tarkastuskäynneillä. Näiden toimintaan kohdistuvien tarkastusten lisäksi viljelijän tulee katselmoida (=auditoida) tämä laatukäsikirja ja päivittää sitä tarpeen mukaan.

Johdon katselmuksen kaltaisen toimenpiteen voidaan katsoa sisältyvän viljelijän tekemään toiminnan ja sadon laadun vuosittaiseen arviointiin ja seuraavan vuoden viljelysuunnitelman laadintaan.

5.4 Laatujärjestelmä ja siihen sisältyvät toiminnot

Gluteenittomien puitavien peltokasvien tuotannon vaiheet on kuvattu erillisessä liitteessä (liite 1).

Toiminta on jaettu kolmeen, puitavien peltokasvien tuotannolle keskeiseen osa-alueeseen:

1. Tuotantopanosten hankkimiseen, 2. Tuotanto ja 3. Sadon myynti.

Tämä laatukäsikirja kattaa kaikki tilalla tapahtuvat toimenpiteet, joiden avulla pyritään tuottamaan vaatimusten mukaista satoa.

6 Tuottajan sitoutuminen gluteenittomaan tuotantotapaan

6.1 Yhteistyö

Viljelijä vastaa gluteenittomasta tuotannosta ja sitoutuu siihen. Tuotannolle asetetaan laatu- ja määrätavoitteet, jotka huomioidaan viljelyn suunnittelussa. Gluteenittomassa viljelyssä otetaan huomioon tässä laatukäsikirjassa kuvatut seikat, sekä tilakohtaiset erityiset tukiehdot ja niiden vaatimukset.

Viljelyn määrälliset tavoitteet voidaan kirjata esimerkiksi viljelysuunnitelmaan.

6.2 Gluteenittoman tuotannon pääperiaatteet (=laatupolitiikka)

Gluteenittomaan tuotantotapaan sitoutuminen tarkoittaa tilallani sitä, että tavoitteenani on tuottaa mahdollisimman laadukkaita ja ostajan vaatimukset täyttäviä, elintarvikekäyttöön turvallisia gluteenittomia viljelykasveja sopimusehtojen mukaisesti.

TOIMINNASSANI SITOUHDUN NOUDATTAMAAN NÄITÄ 9 PERIAATETTA

1. Sitoudun perehtymään ja noudattamaan ostajan tuotantoehtoja
2. Vakuutan, että olen toiminut kaikissa tuotannon vaiheissa siten, että tuottamani sadon elintarviketurvallisuus ei ole vaarantunut oman toimintani johdosta
3. Lupaan ilmoittaa avoimesti ja rehellisesti sopimuskumppanilleni, mikäli huomaan tuottamissani sadossa sellaisia riskejä, joilla voi olla vaikutusta lopputuotteen turvallisuudelle
4. Haluan kehittää gluteenittomien puitavien peltokasvien viljelyä ja syventää tietämystäni vieraiden viljojen aiheuttamista riskeistä loppukäyttäjille (keliaakikot ja vilja-allergiset) osallistumalla koulutustilaisuuksiin mahdollisuuksieni mukaan tai perehtymällä alan kirjallisuuteen
5. Varmistan että omassa käytössäni on tarvittavat laitteet ja välineet, sekä riittävä työvoima, jotta voin sitoutua tuottamaan gluteenittomia puitavia peltokasveja turvallisesti, ostajan vaatimusten mukaisella tavalla
6. Sitoudun ylläpitämään ja kehittämään tätä laadunhallintajärjestelmää ja muokkaamaan sitä toimintani muuttuessa
7. Olen valmis toimittamaan nämä periaatteet eli laatupolitiikan pyynnöstä ostajalle

Aika ja paikka:

Allekirjoitus

7 Toiminnan suunnittelu

7.1 Viljelyyn liittyvien riskien huomioiminen ja niiden hallintakeinojen suunnittelu

Tämän laatujärjestelmän kohdassa 4.1 on käyty läpi toimintaan liittyviä riskejä, uhkia ja mahdollisuuksia. Kohdassa 4.2 on määritetty yhteistyökumppaneilta tulevia, tilan toimintaan ja satoon kohdistuvia vaatimuksia.

Gluteenittomassa tuotannossa kaikkein riskittömin ja helpoin tapa varmistaa sadon puhtaus vieraista lajeista on tuottaa viljelmällä (viljelykokonaisuus, jota hoidetaan samoilla koneilla ja laitteilla saman tilatunnuksen allaainoastaan gluteenittomia kasveja.

Jos viljelyksessä on myös gluteenia sisältäviä kasveja erityisiä riskikohtia ovat kaikki sellaiset vaiheet, joissa gluteenittomia puitavia peltokasveja käsitellään samoilla koneilla tai laitteilla ja samoilla peltolohkoilla kuin muitakin viljoja.

Riskien minimoimiseksi työkonet, peräkärkyt, kuivuri ja varastot pitää puhdistaa huolellisesti, mikäli niillä on käsitelty muita viljoja. Myös viljelykierto tulee laatia siten, että läpikasvu ei tapahdu. Huolellisella työllä jokaisessa viljelyn vaiheessa päästään tavoitteeseen. Katso lisätietoa Satafoodin viljelyohjeesta.

Toimintaan keskeisesti liittyvä vaara-analyysi ja tunnistettujen riskien hallintakeinot on kuvattu alla olevassa taulukossa 1.

Taulukko 1. Gluteenittomien viljelykasvien tuotannon riskit ja niiden hallintakeinot

*)Todennäköisyys: 1= epätodennäköinen, 2 = mahdollinen, 3= todennäköinen

***)Vakavuus: 1 = Mitätön, 2 = lievä, 3 = erittäin vakava

Vaihe	Vaiheeseen liittyvä riski	Riskin todennäköisyys (A)*	Riskin vakavuus (B)**	Yhteispisteet (AxB)	Keinot hallita riskiä tai pienentää se siedettävälle tasolle
Kylvösiemenen hankinta	Siemenessä liikaa vieraita viljoja	2	3	6	Oman kylvösiemenen laadun varmistaminen tai mahdollisimman puhtaan sertifioidun siemenen osto. Epäpuhtaalla siemenellä kylvetty pelto tulee perata kasvukaudella käsin vieraista viljoista tai viimeisenä keinona myydä sato tavanomaiseen käyttöön.
Vieraiden kitkentä	Vieraita viljoja ei ole havaittu kasvustosta kitkennän aikana	2	3	6	Ohra ja sen vihneet erottuvat ja näkyvät hyvin kauran joukosta kauran ollessa lippulehtiasteella. Riittävän tiheä tarkastusväli auttaa havaitsemaan vieraat yksilöt helpommin.
Sadon korjuu ja kuivaus	Mikäli teetetään/tehdään rahtityötä, tai viljelyssä on myös gluteenipitoisia viljoja, voi gluteenipitoisia viljoja joutua sadon joukkoon	2	3	6	Kun viljelyssä ei ole gluteenipitoisia kasveja, ovat omat laitteet ja kuivurit paras tapa hallita riskiä. Mikäli viljelmällä tuotetaan gluteenia sisältäviä viljoja ja tehdään tai teetetään rahtityötä, on varmistettava koneiden ja laitteiden huolellinen puhdistus.

					Puhdistuksen jälkeen voidaan tehdä ”puhdistus-ajo” gluteenittomalla tuotteella, joka ohjataan tavanomaiseen käyttöön., PUHDISTUSTOIMET ON HYVÄ KIRJATA esim. ruutuvihkoon tai alakkaan. Näin voidaan kirjallisesti todistaa, milloin laitteet on puhdistettu.
Ennakkonäyteanalyysit	Jos näyte ei edusta hyvin koko myytävää erää, voi ostaja hyväksyä tai hylätä erän puutteellisen tiedon perusteella. (esim. kosteus liian suuri tai näytteen on jostain syystä joutunut liikaa vieraita viljoja).	2	2	4	Ota edustava näyte kuivurilta kun siirret erän varstosiiloon tai kun kierrätät siloja. Vältä ottamasta näytettä siilon päältä siilokannelta (roskaisuus voi olla erilainen siilon pinnalla). Tutustu esim. VYR:rin viljanäytteen otto-ohjeeseen.
Kuljetus	Kuljetuskaluston ei ole puhdas, jolloin viljan laatu vaarantuu tai siihen sekoittuu gluteenipitoisia viljoja.	2	3	6	Varmista että kalusto soveltuu tarkoitukseen, pinnat ovat ehjät ja tiiviit, kuormatila on puhdas ja kuiva ja kuorman saa peitettyä kuljetuksen ajaksi, sekä ettei ole kuljetettu pakkaamattomien elintarvikeviljan kannalta haitallisia aineita tai kemikaaleja. Lisätietoja VYR:n ohjeessa: https://www.vyr.fi/document/1/76/680fdf0/op-paat_b788ba9_kuljetus_final.pdf
Vastaanotto	Jos ennakkonäyte ei edustanut hyvin koko myytävää erää, voidaan erä hylätä vastaanottovaiheessa. DON analyysin tulos voi muuttaa erän käyttötarkoitusta tai johtaa erän hylkäykseen.	2	3	6	Riskiä voi hallita varmistamalla, että ennakkonäyte on edustava ja vastaa kuormaa. Viljasta on mahdollista teettää omalla kustannuksellaan ennen kuorman toimittamista DON ja muita laatuanalyysijä. Palautustilanteessa rahti jää viljelijän maksettavaksi. Riskin hallitsemiseksi voi pyrkiä järjestämään kuorman maantieteellisesti lähimmälle vastaanotto paikalle aina kun mahdollista. Mieti myös vaihtoehtoinen toimituspaikka etukäteen.

8 Gluteenittomien puitavien peltokasvien tuotannon laatua tukevat toimenpiteet

8.1 Viljelijän erityisosaaminen kehittäminen

Jotta viljelijällä on riittävä osaaminen, ymmärrys ja tieto viljelytoimenpiteiden merkityksestä ja tärkeydestä valitsemansa tuotantotavan turvallisuudelle, tulee viljelijän kehittää osaamistaan gluteenittomien puitavien peltokasvien tuotannosta.

Viljelijä ja muut tilalla työskentelevät henkilöt koulutautuvat tarpeen mukaan esimerkiksi ostajan tai muiden toimijoiden järjestämissä tilaisuuksissa. Koulutuksista pidetään listaa (kts. taulukko 2).

Taulukko 2. Koulutusten seuranta. Kirjaa tähän koulutukset ja kurssit, joilla omaa osaamista on kehitetty gluteenittomien viljelykasvien tuotantoon liittyen. HUOM! Koulutus voi liittyä myös gluteenittoman viljelykasvin viljelytekniikkiin seikkoihin, joilla on suotuista vaikutus tilan mahdollisuuksiin nostaa satomäärää tai parantaa sadon laadullisia ominaisuuksia (hlp, valkuainen tms).

Koulutus tai kurssi	Taho joka koulutuksen järjesti	Koulutus pvm, aika ja paikka	Tilaltani osallistuneet henkilöt

8.2 Avoin tiedottaminen ja viestintä osapuolten välillä

Tila ilmoittaa ostajalle heti, jos tilalla tapahtuu jotain, mikä estää toimimasta sopimusehtojen mukaisesti. Ilmoitus ostajalle tehdään siten, että voidaan varmistaa viestin tavoittaneen oikean henkilön (mahdollisimman viipymättä), tyypillisesti esimerkiksi sähköpostilla (pyydä lukukuittaus) tai puhelimitse.

Kirjaa alle, mistä löytyvät ostajan yhteystiedot (tai kirjaa tiedot tähän, mutta muista päivittää tämä kohta aina kun ostaja tai yhteyshenkilö vaihtuu):

8.3 Asiakirjat ja merkinnät, jotka toimivat näyttönä vaatimusten täyttymisestä

Viljelijä pitää lohkokirjanpitoa, johon merkitään tiedot vuosittain tehdyistä viljely- ja sadon laadunvarmistamisen toimenpiteistä (esim. kylvösiemenen laatu, pellon kitkentä, pvm, kuinka monta henkilöä, yhteistuntimäärä, koneiden puhdistustoimet yms.). Tiedot merkitään niin selkeästi, että tilan ulkopuolinenkin ymmärtää, mitä kullekin lohkolle on tehty ja milloin.

Viljelyn eri vaiheissa suoritetaan seuraavia laadun varmistamiseen liittyviä toimenpiteitä, joista voidaan tallettaa seuraavia dokumentteja:

- Sertifioitujen siementen ostamisesta jää vakuustodistus, joka talletetaan lohkokirjanpitoon
- Viljelytoimenpiteet lohkokohtaiseen kirjanpitoon
- Tarkastuspöytäkirja ostajan suorittamista viljelytarkistuksista
- Itse suoritettu sadon gluteenittomuuden tarkastustuloksen kirjaus (1 kg näytteestä) lohkokirjanpitoon
- Ostajalle toimitetun ennakkonäytteen tulokset
- Viljan toimittamisen ja myyntiin liittyvät asiakirjat

9 Viljelyn suunnittelu

Viljelijä toimii suunnitelmallisesti varmistaakseen riittävien tuotantopanosten käytettävyyden myös tulevan satokauden tarpeisiin ja ajoittaakseen viljelytoimenpiteet oikein. Seuraava viljelysopimus pyritään neuvottelemaan siten, että voidaan ja ehditään varmistamaan esimerkiksi seuraavan vuoden laadukkaan kylvösiemenen tarve ja saanti.

9.1 Viljan toimittaminen ostajalle

Jos ennakkonäytteen laatu on kunnossa, sovitaan ostajan kanssa toimitusaikataulusta. Toimituksen yhteydessä vastaanottaja analysoi vielä saapuvan kuorman laadun ennen kuin vilja siirretään ostajan osoittamaan siiloon ja viljaerä siirtyy ostajan omistukseen.

9.2 Hylättyjen erien käsittely

Jos lohkoilla kasvaa vierasta viljaa niin paljon, ettei käsin puhdistaminen ole mahdollista, on parasta hylätä lohko tai sen osa puhdaskauran tuotantoon sopimattomana. Hylätyn alan sato voidaan erikseen ja pidetään erillään gluteenittomasta sadosta. Myös epävarmoissa tilanteissa kyseinen sadon osa kannattaa pitää erillään, jotta se ei pilaa koko gluteenitonta satoa.

Jos viljelijälle tulee hänestä riippumaton ylivoimainen este, esimerkiksi sääolosuhteiden takia sato tuhoutuu kokonaan tai osittain, viljelijä ilmoittaa tästä heti ostajalle ja toimittaa tarvittaessa satovahinkoarvion.

Tila kirjaa lohkokirjanpitoon ylös poikkeavat tiedot sadosta ja tehdyt toimenpiteet.

Vielä viljakuorman vastaanoton yhteydessäkin voi tapahtua erän hylkäys, mikäli kuorman DON pitoisuus ylittää elintarvikerajan (1750 µg/kg käsittelemätöntä kauraa). Tällöin erä ohjataan rehukäyttöön. Jos DON pitoisuus ylittää myös rehuviljan vaatimukset, tulee erä hävittää esim. polttamalla alan laitoksessa.

10 Sadon laadun ja viljelytoimenpiteiden onnistumisen arviointi

10.1 Ostajan asettamien sopimusehtojen täyttyminen

Tavoitteena on tuottaa laatuvaatimukset täyttävää gluteenitonta satoa, jolloin asiakastyytyväisyys pysyy kunnossa ja tuottajasopimus uusitaan vuosittain. Ostajalle kelvollinen sato ja mahdolliset laatuliasät kertovat asiakastyytyväisyydestä.

10.2 Viljelytoimenpiteiden laadun arviointi

Viljelyn tavoitteiden saavuttamista mitataan loppukädessä sillä, miten suuri ja laadukas sato on ollut. Tilan toiminnan jatkuvuus gluteenittomien viljelykasvien tuottajana kertoo pitkällä tähtäimellä siitä,

Ver 3.0 21.1.2019 (korvaa 18.06.2018 laaditun version)

miten hyvin tavoitteisiin on päästy. Taulukon 3 avulla voit seurata olennaisia, viljelyn laatua kuvaavia asioita ja arvioida miten hyvin asetettuihin tavoitteisiin päästiin.

Taulukko 3. Viljelyn tulosten mitattavat tavoitteet ja niiden saavuttaminen

Mitattava/seurattava asia	Tavoitteeni	Miten hyvin tavoite saavutettiin
Toimitettu määrä/gluteeniton ala	Koko gluteeniton ala saadaan myytyä	
Vieraat viljat/kuorma	Alle 6 kpl/kg	
Hylättyjen kuormien määrä	0 kpl hylätty vieraiden viljojen takia	
Sadosta saatu lisähinta verrattuna tavanomaiseen	X €/tn parempi hinta	

11 Toiminnan kehittäminen

Viljelijä on neuvonnallisessa yhteistyössä ostajan kanssa. Sopimusviljelyä aloitettaessa viljelytoimintaa kehitetään ostajan vaatimusten mukaiselle tasolle, sekä aina sitä mukaa, kun toiminnassa havaitaan puutteita tai tehostamistarpeita. Osalla ostajista on toiminnalleen sertifioitu laatujärjestelmä, jonka ostaja saattaa ulottaa jatkossa koskemaan myös omia toimittajiaan. Tämä laatukäsikirja on tehty helpottamaan viljelijöiden omaa laadunhallintaa. Lisäksi se auttaa viljelijää täyttämään ostajan omien toimintajärjestelmien kautta viljelijälle mahdollisesti esitettyjä vaatimuksia.

11.1 Poikkeavat tilanteet ja korjaavat toimenpiteet

Mikäli erä on hylätty sellaisen laadullisen poikkeaman takia, joka liittyy ennakkonäytteenottoon, sovitetaan ostajan kanssa uudesta näytteestä.

Jos viljelytoiminnassa havaitaan sellainen poikkeava tilanne, joka uhkaa sadolle asetettujen laatutavoitteiden saavuttamista ja joka ei liity tavanomaiseen toimintaan, tilanteen korjaamiseksi, vahingon rajaamiseksi ja sen uusiutumisen estäviin toimintatapojen muutoksiin on ryhdyttävä välittömästi.

Viljelijä voi osoittaa poikkeavan tilanteen käsittelyn omasta lohkokirjanpidostaan ja tämän laatukäsikirjan kirjausten perusteella.

Poikkeavaa tilannetta käsiteltäessä on kaikki tilanteeseen liittyvät asiat ja ostajan kanssa sovitut toimenpiteet kirjattava. Pidemmällä aikavälillä havaitaan, autoivatko toimenpiteet ja poistuiko poikkeaman aiheuttanut syy. Poikkeamista tehdään tarvittaessa erillinen selvitys ostajalle tai muille asiaan liittyville osapuolille, mikäli tätä edellytetään (esim. jos asia on käsiteltävä kirjallisesti korvausten käsittelyn vuoksi).

Poikkeavia tilanteita voi käsitellä myös alla esitetyn taulukon 4 avulla.

Taulukko 4. Poikkeavien tilanteiden käsittely

Kuvaa mitä tapahtui, kuka asian havaitsi ja millainen vahinko asiaa syntyi?	Millä tavoin korjasit tapahtuneen välittömästi? Pitikö myöhemmin tehdä vielä lisää korjaavia toimenpiteitä?	Milloin ja kenelle ilmoitit tapahtuneesta?	Onko poikkeava tapahtuma toistunut myöhemmin? Olivatko korjaukset riittäviä vai pitääkö vielä jotakin muutakin tehdä, jotta asia korjaantuu?